

1. Nr inwentarza: 1660
2. Autor/rzy: Karol Hubert Rostworowski
3. **Tytuł egzemplarza: Judasz z Kariothu**
4. Inne wersje tytułu (wg afisza):
5. Tytuł oryginalny:
6. Autor przekładu:
7. Współpraca (autor adaptacji):
8. Słowa kluczowe: Karol Hubert Rostworowski, dramat polski, dramat religijny, postać Judasza w literaturze
9. Data, miejsce, rok wydania [druki]: Kraków 1913 (pierwszy raz całość)
10. Data utworzenia egzemplarza teatralnego: 1913
11. Typ zasobu: maszynopis, egzemplarz teatralny
12. Oznaczenia, pieczęcie: Teatr Miejski w Krakowie, Biblioteka Teatru im. Juliusza Słowackiego w Krakowie
13. Noty (obsada, skreślenia): 2 obsady, skreślenia i notatki ołówkiem czarnym, czerwonym, zielonym i niebieskim oraz atramentem czarnym, znaki suflersko-inspicjenckie z datami spektakli z Krakowa od 22.02.1913 r. do 12.05.1913 r. oraz ze Lwowa od 02.06.1913 r. do 29.06.1913 r., adnotacja: „prapremiera – Kraków - za dyrekcji L. Solskiego – opracowanie sceniczne i reżyseria – L. Solski – 22.02.1913” (wpis i podpis Solskiego)
14. Język: polski
15. Opis: s. 98, 345x210 mm, afisz 22-27 II 1913 r.
16. Lokalizacja oryginału: Archiwum Artystyczne i Biblioteka Teatru im. J. Słowackiego w Krakowie
17. Prawa: domena publiczna
18. Inscenizacje powiązane:
 - a) Teatr, scena: Teatr Miejski im. J. Słowackiego
 - b) Data/y premier/y: prem. 22.02.1913 (powtórzone 23, 24, 25, 26 i 27 II 1913)
 - c) Reżyseria: Marian Jednowski
 - d) Scenografia/kostiumy: nowe dekoracje wg projektów Józefa Mehoffera, nowe kostiumy (afisz z 1913 nie podaje autora, inf. za: A. Grzymała-Siedlecki, „Czas” 1913 nr 90); „oprawa malarska” (dekoracje i kostiumy) – Hieronim Zwoliński (1934)

e) Autor muzyki:

f) Obsada/y:

Obsada premiery 22 II 1913 (wg afisza):

Apostołowie

Judasza z Kariothu – Ludwik Solski
Piotr – Marian Jednowski
Jan – Wiktor Biegański
Jakób, syn Zebedeusów – Stanisław Jarszewski
Tomasz – Henryk Schmid
Andrzej – Józef Trzywdar
Filip – Zygmunt Nowakowski
Szymon Kananejczyk – Franciszek Monwid
Bartłomiej – Józef Orwid
Mateusz Celnik – Kazimierz Ostrowski
Tadeusz – Tadeusz Gorzkowski
Jakób Alpheuszów – Grzegorz Senowski

Pielgrzymi

Eleazar – Antoni Siemaszko
Abraham – Bolesław Puchalski
Ezra – Aleksander Bogusiński

Niewiasty

Rachel, żona Judasza – Laura Zawiejska [wł. Pytlińska]
Marja z Magdali – Wanda Jarszewska
Salome, matka Jana i Jakóba – Ada Kosmowska
Kobieta z ludu – Józefa Modzelewska

Saduceusze

Annasz – Marian Mariański
Kaifasz – Edmund Rygier
Izmael ben Boëthos – Kazimierz Brandt
Szymon ben Kamithos – Janusz Nowacki
Jozue ben Phiabi – Józef Nowicki
Joazar – Włodzimierz Miarczyński
Arystobul – Zygmunt Noskowski
Roboam – Jerzy Boruński
Jozyasz - ***

Faryzeusze

Rabban Ananel – Leonard Bończa
Medukia - ***
Szikmi – Wacław Szymborski
Kizai – Marian Brokowski
Nifki – Ludwik Ruszkowski
Szammal – Hipolit Wójcicki
Hillel - ***

Obsada premiery z 10 III 1934 (wg programu do spektaklu)

Apostołowie

Judas z Kariothu – Józef Karbowski
Piotr – Zygmunt Kułakowski
Jan – Roman Hierowski
Jakub, syn Zebedeusów – Tadeusz Kondrat
Tomasz – Grzegorz Senowski
Andrzej – Henryk Modrzewski
Filip – Zbysław Woźniak
Szymon Kananejczyk – Konstanty Pągowski
Bartłomiej – Tadeusz Orszański
Mateusz Celnik – Józef Syroczeński
Tadeusz – Adam Cyprian
Jakub Alpheuszów - ***
Pielgrzymi jerozolimscy:
Eleazar – Władysław Woźnik
Abraham – Stefan Turski
Ezra – Wacław Zastrzeżyński
Niewiasty
Rachel – Zofia Jaroszeńska
Maria z Magdali – Krystyna Ankwicz-Szykowska
Salome – Antonina Kłońska
Saduceusze
Annasz – Ludwik Ruszkowski
Kaifasz – Wacław Nowakowski
Arystobul – Tadeusz Burnatowicz
Izmael ben Boethos – Władysław Staszewski
Joazar – Ryszard Nusbaum
Roboam – Władysław Krzemiński
Faryzeusze
Rabban Ananel – Eugeniusz Solarski
Rabban Jozua ben Perahia – Roman Wroński
Medukia – Tadeusz Surowa
Szikmi – Stefan Stanoch
Nifki – Jerzy Senowski
Kizai – Antoni Kosmyra
Szammaj – Wiktor Bojnarowski

g) Identyfikacja ingerencji (autorzy ingerencji, rodzaj – np. suflerskie, reżyserskie, inspicjenta): egzemplarz suflerski egzemplarz suflerski; maszynopis (pisany przez niebieską taśmę). Na odwrocie strony tytułowej wklejono małą fotografię wyciętą z gazety, z podpisem „Ogólny widok Jerozolimy” (wzór dla scenografa?). Na stronie ze spisem postaci dopisane dwie obsady: premierowa (czarny atrament) i późniejsza, niepełna (ołówek) – odnosząca się do premiery *Judasza...* w Teatrze Miejskim im. J. Słowackiego za dyrekcji Juliusza Osterwy, 10 III 1934, w opracowaniu scenicznym Józefa Karbowskiego, który zagrał też rolę tytułową. W tekście (w kilku przypadkach również na odwrocie strony) liczne kreślenia, dopiski i znaki suflerskie robione różnymi charakterami pisma, czarnym atramentem, ołówkiem oraz zieloną, czerwoną,

fioletową i niebieską kredką. Pod zakończeniem tekstu wpis fioletową kredką (ołówkiem kopiowym?), prawdopodobnie ręką Ludwika Solskiego: „Pra-premiera / Kraków / za dyrekcji / L. Solskiego / Reżyseria i opracowanie / sceniczne / L. Solski, 22/2 1913” [data roczna poprawiona atramentem na: „1912”]. Ten wpis stoi w sprzeczności z tym, co czytamy na afiszu premiery, gdzie jako reżyser figuruje Marian Jednowski. Poniżej na tej samej stronie ręką suflera (podpis: Borsuk) wpisane daty 17 przedstawień danych w roku 1913 (od 22 II do 12 V), a na odwrocie – z tym samym podpisem daty gościnnych przedstawień we Lwowie: 2 VI, 15 VI i 29 VI 1913 (przy ostatniej dacie dopisek tą samą ręką: „9 raz we Lwowie”, co sugeruje, że spektakli było więcej niż tu odnotowano).

h) Opis powiązanych inscenizacji:

Premiera z 22 lutego 1913 roku spotkała się z bardzo intensywnym odzewem w prasie – *Judasz...* okazał się utworem, który na długo określił wysoką pozycję Karola Huberta Rostworowskiego w kręgu polskich dramatopisarzy międzywojnia. Adam Grzymała-Siedlecki rozpoczął swoją recenzję słowami: „Stanęliśmy wczoraj oko w oko z dziełem niepospolitym” („Czas” 1913 nr 90). Przyznając „talent pierwszorzędny” autorowi, który stworzył głębokie studium psychologiczne, a zarazem poetycki tekst, zastrzegł: „Rostworowski unika łatwego porozumienia z publicznością”, myśląc o niedopowiedzeniach, wymagających uwagi i namysłu ze strony odbiorców. Reżyseria została uznana za „bardzo pomysłową”. Mimo że na afiszu widniało nazwisko Mariana Jednowskiego jako reżysera, krytycy nie wymieniali jego nazwiska, a np. Emil Haecker („Naprzód” 1913 nr 46) pisał wprost o wielkich zasługach Solskiego przy pracy nad wystawieniem tego dramatu. Można więc chyba uznać Solskiego za głównego autora koncepcji inscenizacyjnej (on też zajął się opracowaniem scenicznym dramatu), zaś Jednowskiego – za reżysera „technicznego”, podporządkowanego wskazaniom odtwórcy głównej roli. Dekoracje (w każdym z sześciu obrazów inne!) zaprojektowane zostały przez Józefa Mehoffera, „który świetnością skomponowanych pejzaży i wnętrza nie tylko dał mistrzowskie malowidła, ale [...] dopowiedział [...] nastrój poetyczności”. Biel sukni Racheli poczytano za odstępstwo od realiów, ale doceniono wyraz plastyczny, ponieważ „dawała [...] scenie malowniczą plamę, rozrywając szarość ogólną, celową, kolorytu”. Recenzent „Czasu” docenił pracę całego zespołu aktorskiego: „Była w wystawieniu tej sztuki jakaś mobilizacja zapału scenicznego”. Krytyk „Głosu Narodu” pisał o „doskonale wyreżyserowanych” scenach zbiorowych (nr 47), Władysław Prokesch wskazał zwłaszcza na scenę kłótni faryzeuszy u Annasza („Nowa Reforma” 1913 nr 90). Rolę Ludwika Solskiego (*Judasz*) Grzymała-Siedlecki uznał za arcydzieło („Szczegół za szczegółem, scena za sceną składały się na całość wstrząsającą, przemawiającą prawdą i poezją”), wyczelowane w każdym szczególe, a zarazem przejmujące w wyrazie, dodając z istic proroczą celnością: „Solski może być pewny, że jego *Judasz* przejdzie w legendę”, a Wilhelm Feldman („Krytyka” 1913 t. 38) pisał o „minimum środków” i „największej prostocie” gry, wskazując jej mistrzowskie detale: „spojrzenie, drżenie warg, skurcze rąk, głos drgający nieskończoną gamą łkań”. Rachelę w wykonaniu Laury Pytlińskiej „miała szlachetność prawdziwą, unikającą efektu”, „a jej piękny głos brzmiał uniesieniem” (Grzymała-Siedlecki). Emil Haecker w „Naprzodzie” (nr 46) jako jedyny chyba zwrócił uwagę na „jedną niewłaściwość: oto p. Solski, jako też p. Siemaszko i p. Pytlińska [...] mówiąc, zaciągali z żydowska”. Wszyscy

recenzenci dostrzegli niewielką, ale znakomicie zrealizowaną rolę młodego Leonarda Bończy (Rabban Ananel). Publiczność podzielała zachwyt krytyków, a w dniu premiery „wywoływała autora po każdym akcie” („Głos Narodu” 1913 nr 46). Z dopisków obsadowych w niniejszym egzemplarzu wynika, że służył on również inscenizacji przygotowanej w 1934 roku przez Józefa Karbowskiego, co tłumaczy zagęszczenie ingerencji w tekście – bez podjęcia badań szczegółowych trudno jednak orzec, które z nich robione były na użytek prapremiery, a które służyły przedstawieniu późniejszemu. Karbowski nie po raz pierwszy reżyserował *Judasza...* - wcześniej, w 1924 roku (prem. 12 IX, na otwarcie sezonu), jako dyrektor Teatru Miejskiego w Bydgoszczy, wystawił ten dramat w tamtejszym teatrze, we własnym opracowaniu scenicznym, sam też zagrał główną rolę. Bydgoska premiera miała jednak nikły rezonans w lokalnej prasie, co wiązało się z niechętnym nastawieniem tamtejszej krytyki do Karbowskiego jako dyrektora. Dziesięć lat później w Krakowie, za dyrekcji Juliusza Osterwy, Józef Karbowski był w sytuacji o tyle trudnej, że podejmował rywalizację z owianą legendą krakowską inscenizacją Solskiego, któremu próbował sprostać również jako aktor. Miał do dyspozycji zespół w zmienionym składzie; Solski był w tym czasie związany warszawskim Teatrem Narodowym, warto jednak pamiętać, że rola Judasza towarzyszyła mu stale, będąc jego „znakiem firmowym”, i że reżyserował *Judasza* kilkakrotnie w różnych teatrach, w tym w Warszawie ze znakomitym Stefanem Jaraczem w roli tytułowej. Porównania były więc nieuniknione, ale mimo to kreacja Karbowskiego została przyjęta z wielkim uznaniem, okazała się godna „osobnego hołdu dla wielkiej sztuki aktorskiej, stawiając go w jednym rzędzie z takimi kreatorami tej roli, jak Solski i Jaracz” (S., „Czas” 1934 nr 70). Podobnie oceniona została jego „maestria” reżyserska. Oprawa plastyczna Zwolińskiego nie wytrzymywała jednak konkurencji ze scenografią Mehoffera z 1913 roku – cytowany tu recenzent pozwala sobie nawet na drobne złośliwości, pisząc o „zbyt soczystych”, „oleodrukowych” kolorach pejzaży, zaś „w kostiumach i maskach poszedł [Zwoliński] za tradycją – malarzką”, w efekcie np. wśród apostołów znalazło się kilku „starców po sześćdziesiątce – wbrew możliwości historycznej” (tamże). Recenzent „IKC” pisał np. o Burnatowiczu, który pokazał „figurę staruszka cierpiącego na tremor” (rz., IKC nr 73). Poziom aktorski tej inscenizacji nie był tak wyrównany, jak w realizacji prapremierowej: obok Karbowskiego brylowała Wanda Jaroszevska jako Rachela, która umiała porwać słowem, pięknie prowadzonym głosem i posągowym gestem. Podobnie jak w inscenizacji prapremierowej, wszyscy zwracali uwagę na świetnie wyreżyserowaną scenę kłótni członków sanhedrynu (np. E. Haecker w „Naprzodzie” nr 58). Dyrektor Juliusz Osterwa zadbał o opatrzenie spektaklu stosownym komentarzem: przygotowano specjalny dodatek literacki do programów teatralnych, zawierający m.in. teksty Stanisława Pigonia, Ludwika Skoczylasa i Kazimierza Czachowskiego, który wygłosił też w związku z premierą wykład w Collegium Wykładów Naukowych w Rynku Głównym, poświęcony dramatowi Rostworowskiego.

Opracowanie: Agnieszka Marszałek

Opis merytoryczny do egzemplarza teatralnego zdigitalizowanego w ramach projektu digitalizacyjnego Cyfrowe Arcydzieła Teatru im. Juliusza Słowackiego w Krakowie ("CATS") - etap I, *Dofinansowanego ze środków Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego pochodzących z Funduszu Promocji Kultury w ramach zadania KULTURA CYFROWA 2021.*